

Lisa 1. "Eesti 2035" tegevuskava kooskõlastusringi kokkuvõte (aprill 2023)

Ettepanekud ja arvamused	Riigikantselei kommentaar
Haridus- ja Teadusministeerium	
Teeme ettepaneku lisada tegevuskava „Oskused ja tööturu“ muutusesse A. „Muudame haridussüsteemi õppijast lähtuvalt ja paindlikuks“ haridustöötajate teema, mis on seotud ka uue valitsuse koalitsioonilepinguga. Palume lisada tegevus „Haridusvaldkonna töötajate professionaalse arengu toetamine ja järelkasvu tagamine“.	Arvestatud
Justiitsministeerium	
2. Rahva kestlikkus ja sotsiaalkaitse H- palun lisada JUM kaasvastutajate hulka tegevuse „Tervise-, töö- ja sotsiaalkaitse ning kultuurisektori teenuste (nt abivahendid, rehabilitatsioon, tugiteenused, infoteenused, ligipääs kultuurija spordisündmustele) koordineerimine ja integreerimine, et saavutada nende koostoimes suurem tulemuslikkus“ juurde.	Arvestatud
2. Rahva kestlikkus ja sotsiaalkaitse B – Palun lisada täiendav tegevus esimese punkti järgi: „valdkonnaülese koostööformaadi väljatöötamine“. Peavastutaja JuM, kaasvastutajad SoM, SiM. Ennetuse nõukogu valdkonnaülese ennetuse tegevuskava elluviimine, sh tähelepanu ennetuse tõendatuse hindamisele ja sekkumiste elluviijatele ja arendajatele nõustamise ning vajaliku toei pakkumine oma sekkumiste arendamiseks.	Selgitame. Tegevuskava elluviimine on eraldi tegevusena lisamiseks liiga detailne.
4. Ruum ja liikuvus C – palun lisada JUM kaasvastutajaks tegevuse „Liikuvusteenuste ja -info kättesaadavuse ja kasutajakeskse disaini tagamine koostöös KOVidega nii kohalikule elanikule kui ka väliskülalisele (sh liikuvusandmete tark kasutamine ja teadlikkuse suurendamine, liikuvuse kui teenuse rakendamine mitmeliigiliselt (MaaS) üle kogu riigi)“ juurde.	Arvestatud
5. Riigivalitsemine A – palun lisada JUM kaasvastutajaks tegevuse „Hajusa andmemajanduse, turvalise küberruumi, ühtse ja kvaliteetse andmeruumi ning toimekindla demokraatliku digiriigi taristu arendamine“ juurde.	Arvestatud
5. Riigivalitsemine B – palun lisada JUM kaasvastutajaks tegevuse „Platvormipõhise lähenemise arendamine andmete ja digilahenduste vallas“ juurde.	Arvestatud

<p>5. Riigivalitsemine</p> <p>B – palun tõsta JUM kaasvastutajast eestvedajate hulka tegevuse „Tehistaibu ehk krattide ulatuslik kasutuselevõtt avalikus sektoris (sh õigusruumi kujundamine ja #bürokrati kontseptsiooni levitamine, säilitades inimesele otsustusõiguse ja valikuvabaduse ning tagades krattide usaldusvääruse ja inimkesksuse)“ juures.</p>	Arvestatud
Kaitseministeerium	
Kooskõlastatud vaikimisi	
Keskkonnaministeerium	
<p>Majandus ja kliima:</p> <p>1. Palume lisada sihile C. Kujundame paindliku ja turvalise majanduskeskkonna, mis soodustab uuendusmeelset ja vastutustundlikku ettevõtlust ning ausat konkurentsi järgmised tegevused:</p>	
a) Keskkonnaga seotud majandusmeetmete ülevaatamine, sh keskkonnatasude süsteemi reformimine, häiringu kompenseerimise meetmete laiendamine ning KOV-dele suurema rolli andmine. Peavastutaja: Keskkonnaministeerium.	Arvestatud osaliselt. Pakutud tegevus on lisatud "Rohepööret toetava raamistiku kujundamine" juurde selgitusena.
b) Jätkusuutliku ja järjepideva rahastusmudeli kasutuselevõtt keskkonna- ja kliimavaldkonnaga seotud kohustuste ja muutuste rahastamiseks. Peavastutaja: Keskkonnaministeerium.	Arvestatud osaliselt. Pakutud tegevus on lisatud "Rohepööret toetava raamistiku kujundamine" juurde selgitusena.
c) Loodushüvede arvestussüsteemi väljatöötamine ja käivitamine. Peavastutaja: Keskkonnaministeerium.	Arvestatud osaliselt. Pakutud tegevus on lisatud "Rohepööret toetava raamistiku kujundamine" juurde selgitusena.
d) Kestliku rahastuse taksonoomia ja kestlikkusaruandlusega seotud keskkonnakriteeriumide tõhus kasutuselevõtt keskkonna- ja kliimaeesmärkide saavutamiseks. Peavastutajad: KeM ja RM. Kaasvastutaja: MKM.	Arvestatud osaliselt. Pakutud tegevus on lisatud "Rohepööret toetava raamistiku kujundamine" juurde selgitusena.
Ruum ja liikuvus:	

<p>2. Täiendada siht B, 3. tegevus (muudatus lisatud punasega): „Rohepöördesse panustavate lahenduste läbiv kasutuselevõtt ja seda toetav planeerimine sh koostöös KOVidega kliimamuutuste leevendamiseks, kliimamuutuste mõju vähendamiseks ja nendega kohanemiseks, elurikkuse suurendamiseks ja säilitamiseks, sh elupaikade taastamine ning liikide ja veekogude seisundi parandamine, elukeskkonna mitmekesistamiseks, keskkonnahoidliku elukorralduse ja külastuskeskkonna edendamiseks“, lisada eesmärkide hulka SDG 6 ehk vee valdkonna säästva arengu eesmärk.</p>	<p>Arvestatud osaliselt. Pakutud täiendus dubleerib tegevuses juba kirjeldatud teksti. Eesmärkide hulka lisatud SDG6.</p>
<p>3. Sihi B, 8. tegevus: „Jätkusuutliku jäätmemajanduse ning ühisveevärgi ja -kanalisatsiooni taristu ja teenuse kujundamine koostöös KOVidega“-- lisada SDG 6.</p>	<p>Arvestatud</p>
<p>4. Sihi B tegevuseks lisada: Merekaitse reformi elluviimine eesmärgiga luua uusi ja ajakohastada olemasolevaid merekaitsealasid, vaadata üle merekeskkonna kaitsega seotud regulatsioonid uute merele lisanduvate majandustegevuste keskkonnamõju ohjamiseks, töötada välja suunad reostaja maksab põhimõtte rakendamiseks ning tagada valmisolek reostusõnnetusteks merealal ja rannikutel. Peavastutaja: KeM, kaasvastutajad: MeM, MKM, RaM, SiM, KaM.</p>	<p>Arvestatud (lühema sõnastusega)</p>
<p>5. Sihi B tegevuseks lisada: Merel toimuvate majandustegevuste kestlikkuse ja keskkonnaohutuse tagamiseks sinimajanduse tegevuskava koostamine, et arendada ning rakendada keskkonnahoidu soodustavaid tegevusi ja meetmeid merel asetleidvate majandustegevuste toetamiseks (sh näiteks tuulikud, vesiviljelus, kaevandamine, torujuhtmete ja kaablite rajamine, sildade ja tunnelite ehitamine, kalapüük, laevaliiklus, julgeolekut tagavad tegevused, süvendamisid, kaadamised jms). Peavastutaja: KeM, kaasvastutajad: MeM, MKM, RaM, SiM, KaM.</p>	<p>Selgitame. Tegevuskava koostamine on eraldi tegevusena lisamiseks liiga detailne.</p>
<p>Riigivalitsemine:</p>	
<p>6. Teeme ettepaneku lisada kõik ministriumid kaasvastutajaks siht A 1. tegevusele ja siht B 1. tegevusele.</p>	<p>Arvestatud</p>
<p>Kultuuriministerium</p>	
<p>Kooskõlastatud märkusteta</p>	

Maaeluministerium	
<p>Kooskõlastame „Eesti 2035“ tegevuskava märkustega arvestamisel. Usume, et Eesti inimeste heaolu üks olulisemaid sambaid on kodumaine toit. Kodumaise toidu varustuskindluse tagamine on kõigi viie strateegias toodud sihi saavutamise eeldus, aga ennekõike on see julgeoleku komponent. Seetõttu leiame, et toidu varustuskindluse tagamine peab „Eesti 2035“ tegevuskava eelnõus sarnaselt „Rohepöörde tegevusplaaniga 2023-2025“ olema selgesõnaliselt välja toodud järgmises sõnastuses: „Julgeoleku ja turvalisuse tagamine igas olukorras ning kriisideks valmisoleku parandamine (sh diplomaatiline tegevus, hübriid- ja küberohtude maandamine, toidu varustuskindluse tagamine ning riigiasutuste, KOVide, kogukondade ja elanikkonna valmisoleku suurendamine, valmisoleku tagamine massilise sisserände tõkestamiseks jne)“.</p>	Arvestatud
<p>Lisaks leiame, et olemasoleval kujul ei kajasta tegevuskava „Majanduse ja kliima“ peatükk piisavalt selgelt toidusüsteemide ees seisvaid väljakutseid, mistõttu peame vajalikuks rida „Rohepöörde toetava raamistiku kujundamine“ täiendada eraldi tegevusega „sh kestliku toidusüsteemi arendamine“.</p>	Arvestatud
Majandus- ja Kommunikatsiooniministerium	
<p>Täiendusetepanekud Riigikantseleile Eesti 2035 tegevuskava uuendamiseks. Uued tegevused on esitatud paksus kirjas.</p> <p>1. Liigutada lehelt „Ruum ja liikuvus“ muutuse B (Planeerime ja uuendame ruumi ja teenuseid terviklikult ja kvaliteetselt ning ühiskonna vajaduste, rahvastiku muutuste, tervise, turvalisuse, elurikkuse ja keskkonnahoiuga arvestavalt) real 14 tegevus „Maavarade kaardistamine ja jätkusuutlik ning tõhus kasutamine“ lehele „Majandus ja kliima“ muutuse B (Suurendame Eesti majandusele oluliste valdkondade võimekust) alla ning jagada kaheks, sisuliselt erinevaks tegevuseks: „Maavarade jätkusuutlik ning tõhus kasutamine“ ning „Kompleksne geoloogiline kaardistamine ja maapõueressursside uuringud“.</p> <p>Praegune sõnastus on liiga kitsas ning panustab pigem majanduse ja kliima muutustesse. Peavastutaja vastavalt uuele valdkondade jaotusele.</p>	<p>Selgitame. Lähtuvalt "Eesti 2035" strateegias kirjeldatud vajalikest muutustest on maavarad osa tegevuskava muutusest B. Seetõttu ei ole tegevuskavas terve teema ümber tõstmine teise vajaliku muutuse alla võimalik. Tegevuskava tegevused peaksid kirjeldama suuremat reformi ja jääma pigem üldisemale tasemele. Seega leiame, et tegevuse poolitamine kaheks tegevuseks ei ole sisuliselt vajalik.</p>

<p>2. Lisada „Majandus ja kliima“ muutuse B (Planeerime ja uuendame ruumi ja teenuseid terviklikult ja kvaliteetselt ning ühiskonna vajaduste, rahvastiku muutuste, tervise, turvalisuse, elurikkuse ja keskkonnahoiuga arvestavalt) alla uus tegevus: „Rohemajandusele üleminekuks vajalike kriitiliste toormete/maavarade ja nende kasutuselevõtuks vajalike tehnoloogiate uurimine ning analüüs“. Peavastutajad vastavalt uuele valdkondade jaotusele. Vt ka siia https://taie.ee/kohalike-ressursside-vaarindamine.</p>	<p>Selgitame. Tegevus "Maavarade kaardistamine ja jätkusuutlik ning tõhus kasutamine" hõlmab juba tehnoloogiate uurimist ning analüüsi. Seetõttu ei ole uue tegevuse lisamine põhjendatud.</p>
<p>3. Lisada lehele „Majandus ja kliima“ muutuse C (Kujundame paindliku ja turvalise majanduskeskkonna, mis soodustab uuendusmeelset ja vastutustundlikku ettevõtlust ning ausat konkurentsi) alla uus tegevus: „Eesti kujundamine juhtivaks laevade ümberehituse keskuseks kasutades rohepöördega tekkivat nõudluse kasvu“.</p>	<p>Selgitame. Uue tegevussuuna lisamine eeldab põhjalikumalt analüüsi ja valitsuse arutelu. Samuti puuduks tegevuse elluviimiseks rahaline kate.</p>
<p>4. Nõustume Rahandusministeeriumiga, et lehel „Majandus ja kliima“ real 18 nimetatud tegevus „Rohepöõret toetava raamistiku kujundamine“ on liiga üldsõnaline, et saaks selles teemas ka aruannet koostada või mõista, mis sinna alla täpselt kuulub. Toetame uue tegevuse sõnastusettepanekut: „Kestliku rahastuse taksonoomia ja kestlikkuse aruandlusega seotud keskkonnakriteeriumide tõhus kasutuselevõtt keskkonna- ja kliimaeesmärkide saavutamiseks“. Vastutajate osa tuleb üle vaadata peale lõpliku valdkondade jaotuse selgumist. Rohepöörde mõiste on lai ning peab hõlmama majanduskasvu strateegiat ning ka uues esialgses jaotuses on majanduspoliitika kujundamine jätkuvalt siin, samuti ettevõtluskeskkond ja rohepöõret toetav digiarengu valdkond.</p>	<p>Arvestatud osaliselt. Pakutud tegevus on lisatud "Rohepöõret toetava raamistiku kujundamine" juurde selgitusena.</p>
<p>5. Lehel „Ruum ja liikuvus“ real 11 tegevusel „Avaliku sektori kui targa ehitustellijaks eeskuju kujundamine (sh ehitusinvesteeringute kontratsükli arendamine)“ lisada peavastutajaks ka see ministeerium, kus saab olema ehitus- ja elamuvaldkond. Ilmselt tegevuskava reformimise käigus on jäänud praegu kahe silma vahele.</p>	<p>Arvestatud</p>
<p>6. Lehel „Ruum ja liikuvus“ kustutada rida 23 „Vahemaade läbimisel ajakulu vähendavate, keskkonnasäästlike ja muid mõjusid arvestavate transpordiühenduste arendamine“. See duubeldab tegevust real 22 „Selliste transpordiühenduste arendamine, mis vähendavad ajakulu vahemaade läbimisel (sh mõjudega arvestavad investeeringud, aktiivsete liikumisviiside ja keskkonda säästvate lahenduste eelistamine ning arendamine)“ ning kehvemas sõnastuses.</p>	<p>Arvestatud</p>

<p>7. Lisada lehel „Ruum ja liikuvus“ muutuse D (Võtame kasutusesel ohutu, keskkonnahoidliku, konkurentsivõimelise, vajaduspõhise ja jätkusuutliku transpordi- ja energiataristu) alla kaks uut tegevust: „Arendame välja nutipõhise võrgustiku, et parandada merekeskkonna seiret, julgeolekut meresõiduohutust“ ning „Tagame Eesti impordi ja ekspordi aastaringse toimimise läbi Eesti sadamate uuendades Riigilaevastiku jäämurde laevastikku (keskmine vanus üle 40 aasta)“. Peavastutaja meremajandusega tegelev ministeerium.</p>	<p>Selgitame. Pakutud tegevused on liiga detailsed tegevuskavasse lisamiseks.</p>
<p>8. Lehel „Ruum ja liikuvus“ real 30 täiendada tegevuse sõnastust laadimistaristuga sadamates. Täiendatud tegevuse sõnastus: „Kliimanetraalsele energiatootmisele/ -tarbimisele üleminekut toetava ilmastikukindla taristu rajamine ning kliimanetraalsele energiatootmisele/-tarbimisele ülemineku jaoks vajalike eelduste loomine nii maismaal kui ka merel (nt radarid, võrguühendused, laadimistaristud sadamates, tankimistaristu, tark soojus- ja elektrivõrk, lühi- ja pikaajaline salvestus)“.</p>	<p>Arvestatud. Näidete juurde lisatud "laadimistaristu sadamates".</p>
<p>9. Lehel „Riigivalitsemine“ lisada uus tegevus muutuse A (Suurendame valitsemise ühtsust ja tagame sujuva riigi toimimise) alla „Riigireform välislepingutest tuleneva töökoormuse, kulude ja õigusloome vähendamiseks“, peavastutajateks VÄM, JUM ning meremajandusega tegelev ministeerium, kaasvastutajateks kõik ministeeriumid.</p>	<p>Selgitame. VVTPs on välja pakutud välislepingute teemaline analüüs ja mõistlik on ära oodata selle tulemusi. Peavastutajad hetkel eraldi tegevuse lisamise vajadust ei näe.</p>
<p>10. Lisaks teeme ettepaneku suurendada ambitsiooni mõõdikku „Taastuvenergia osakaal energia summaarses lõpptarbimises“ sihttasemes. Uus sihttase aastaks 2035 on suurem kui 65% (praegu suurem kui 55%). Praegu on seatud sihiks saavutada 65% juba aastaks 2030.</p>	<p>Arvestatud</p>

Rahandusministeerium	
<p>3. Majandus ja kliima</p> <p>C. Kujundame paindliku ja turvalise majanduskeskkonna, mis soodustab uuendusmeelset ja vastutustundlikku ettevõtlust ning ausat konkurentsi.</p> <p>Kooskõlastusel olevas dokumendis rida - Rohepööt toetava raamistiku kujundamine (varasemas versioonis õigusruumi kujundamine). See rida on üldsõnaline, RAM ettepanek – lisada eraldi uus rida:</p> <p>Kestliku rahastuse taksonoomia ja kestlikkusaruandlusega seotud keskkonnakriteeriumide tõhus kasutuselevõtt keskkonna- ja kliimaeesmärkide saavutamiseks. Vastutajad RaM, KeM, kaasvastutaja MKM.</p> <p>Tegemist on üsna suure reformiga, mis puudutab kogu ettevõtlust ning mis nõuab päris palju ressursse. Tegevus oli varem õigusruumi alategevus.</p>	Arvestatud osaliselt. Pakutud tegevus on lisatud "Rohepööt toetava raamistiku kujundamine" juurde selgitusena.
Siseministeerium	
Kooskõlastatud vaikimisi	
Sotsiaalministeerium	
1.B "Täiskasvanuhariduse süsteemi uuendamine"- SOM kaasvastutus kustutada	Arvestatud
1.B "Erinevate sihtrühmade haridussüsteemi ja tööturule naasmise toetamine ning inimeste konkurentsivõime parandamine"- peavastutajaks uus majandus- ja IT-ministeerium, SOM liigub kaasvastutajaks (nt erivajadusega inimesed jne)	Arvestatud
1.B "Koostöös tööandjatega töökohapõhise õppevormi sihtrühma ja erialade valiku laiendamine (eriti noorte sihtrühmale) ning praktika ja töökohapõhise õppevormi kvaliteedi tagamine"- SOM kaasvastutus kustutada	Arvestatud
1.B "Kutsesüsteemi reform (sh ametipõhisuselt oskustepõhisusele üleminek ning tööjõuprognoside koostamisel võimalusel regionaalsete eripärade arvestamine"- SOM kaasvastutus kustutada	Arvestatud
1.B "Digi- ja rohepöördeks vajalike oskuste pakkumise suurendamine, õppekavade arendamine ning vastavate sektorite oskustööjõu kasvatamine"- SOM kaasvastutus kustutada	Arvestatud
1.B "Kirde- ja Kagu-Eesti tööturgude toetamine regionaalse tasakaalu tagamiseks"- peavastutajaks uus majandus- ja IT-ministeerium, SOM liigub kaasvastutajaks	Arvestatud

1.C "Sotsiaalkaitsteskeemide kohandamine uusi töövorme arvestavaks" -Siin koos SOMiga MKM, kuna töötusega seotud sotsiaalkaitsteskeemid liiguvad MKM-i	Arvestatud
1.C "Töödiguse ja töökeskkonna reeglite vajaduspõhine ajakohastamine lähtudes töövormide muutumisest"- peavastutajaks uus majandus- ja IT-ministeerium, SOM peavastutajana kustutada	Arvestatud
1.F "Erivajadusega inimestele võimaluste loomine (sh haridussüsteemi ligipääsetavuse suurendamine ja tööturul osalemise toetamine)"- kaasvastutajaks uus majandus- ja IT-ministeerium seoses töövaldkonna liikumisega	Arvestatud
1.F "Soolise palgalõhe, stereotüüpide ja segregatsiooni vähendamine ning vähemuste võrdsete võimaluste edendamine"- peavastutajaks uus majandus- ja IT-ministeerium, SOM liigub kaasvastutajaks (nt erivajadusega inimesed jne)	Arvestatud
2.B "Esmatasandi tervishoius varase sekkumise süsteemi arendamine ja esmatasandi tervishoiu meeskonna laiendamine terviseriskide vähendamise eesmärgil"- Lisada HTM kaasvastutajaks, kuna tegevuse elluviimine on seotud ka koolitervishoiuga	Arvestatud
2.D "Tõhusa töötervishoiu süsteemi ja terviseohutuse teenuste kujundamine töötaja füüsilise ja vaimse tervise probleemide ennetamiseks ning tööturu osapoolte teadlikkuse suurendamine"- lisada uus majandus- ja IT-ministeerium peavastutajaks ja SOM jääb kaasvastutajaks. Tegevuse korrektne sõnastus on "Tõhusa töötervishoiu süsteemi ja tööohutuse teenuste kujundamine töötaja füüsilise ja vaimse tervise probleemide ennetamiseks ning tööturu osapoolte teadlikkuse suurendamine"	Arvestatud
2.D "Ajutise töövõimekaoga inimeste tööturul püsimist toetava süsteemi arendamine, et ennetada püsiva töövõimekao väljakujunemist"- lisada uus majandus- ja IT-ministeerium kaasvastutajaks. Olulised sätted tööandjate osas tulevad töötervishoiu ja -ohutuse seadusesse, mis on töövaldkonna teema ja liigub uude ministeeriumisse.	Arvestatud
2.E "Eesti tervishoiukorralduse terviklik arendamine, sh sotsiaal-, tervishoiu- ja töövaldkonnas lõimitud inimkesksete teenuste pakkumine koostöös KOVidega ning sündmuspõhiste teenuste arendamine"- "töövaldkond" sõnastuses kustutada. MKMi liikuv töövaldkond panustab sisuliselt teemasse juba vajaliku muutuse D kaudu.	Arvestatud

<p>2.F "Tervishoiuspetsialistide koolitamine, vastutusrollide uuendamine ning inimeste ja ühiskonna teadlikkuse parandamine"- lisada HTM kaasvastutajaks, kuna HTM on seotud tervishoiuspetsialistide koolitamisega</p>	<p>Arvestatud</p>
<p>2.G "Pensionireformi elluviimine, et tagada jätkusuutlik pensionisüsteem ja pensionäride heaolu (sh tööandjapensioni soodustamine ja inimeste pensionitarkuse parandamine)"- KUMi kaasvastutus kustutada. Kultuuriministeerium ei peaks olema pensionireformi elluviimise eest kaasvastutav</p>	<p>Arvestatud</p>
<p>2.G "Vajaduspõhise sotsiaalkaitse kujundamine (sh pikaajalise hoolduse pakkumise ja rahastamise tõhustamine) töötus- ja töökatkestushüvitiste skeemide paindlikkuse parandamine, tööõnnetus- ja kutsehaiguste süsteemi korrastamine"- Siin lisada teiseks peavastutajaks uus majandus- ja IT-ministeerium, sest sotsiaalkaitse skeemid jagatakse kahe ministeeriumi vahel. Tegevuse tekstis on koma puudu. Õige sõnastus on "Vajaduspõhise sotsiaalkaitse kujundamine (sh pikaajalise hoolduse pakkumise ja rahastamise tõhustamine), töötus- ja töökatkestushüvitiste skeemide paindlikkuse parandamine, tööõnnetus- ja kutsehaiguste süsteemi korrastamine"</p>	<p>Arvestatud</p>
<p>2.H "Pikaajalise hooldusvajaduse ennetamiseks teenuste süsteemi väljatöötamine (sh kogukonna võimestamine, varajase märkamise põhimõtte propageerimine, hindamissüsteemide ja -instrumentide loomine)"- kaasvastutajaks uus regionaalministeerium. Sinna liigub KOV üksuste arendamine, nõustamine ja finantsjuhtimine. KUM selle tegevuse kaasvastutusest eemaldada.</p>	<p>Arvestatud</p>
<p>2.H "Hooldusteenuste (rõhuasetusega kodus/kogukonnas hooldamisele) arendamine (sh taristuinvesteeringud, tehnoloogia ja innovaatiliste lahenduste kasutamise suurendamine) ja vajaliku tööjõu tagamine"- Siin kaasvastutajaks uus regionaalministeerium. Sinna liigub KOV üksuste arendamine, nõustamine ja finantsjuhtimine. KUM selle tegevuse kaasvastutusest eemaldada, kuid tööjõu tagamisega seoses tuleks lisada HTM kaasvastutus</p>	<p>Arvestatud</p>
<p>2.H "Tervise-, töö- ja sotsiaalkaitse ning kultuurisektori teenuste (nt abivahendid, rehabilitatsioon, tugiteenused, infoteenused, ligipääs kultuuri- ja spordisündmustele) koordineerimine ja integreerimine, et saavutada nende koostoimes suurem tulemuslikkus"- kaasvastutajaks uus majandus- ja IT-ministeerium. Kaasvastutajaks ka uus regionaalministeerium, kuhu koondub ligipääsetavuse poliitika</p>	<p>Arvestatud</p>

3.E "Üleminek kliimanetraalsele energiatootmisele (sh põlevkivienergeetika osakaalu järkjärguline vähendamine ning kliimanetraalsete energia tootmis- ja salvestuslahenduste arendamine)"- SOMi kaasvastutus kustutada	Arvestatud
3.E "Taastuvenergia osakaalu kasvu toetava tasakaalu saavutamine julgeoleku-, keskkonnakaitse- ja elanike huvide vahel maismaal ja merel (nt soodustav regulatiivne keskkond)"- SOMi kaasvastutus kustutada	Arvestatud
4.C "Transpordi arenguks ja uute ärimudelite tekkimiseks vajaliku teadus- ja arendustegevuse ja hariduse toetamine ning õigusruumi loomine"- SOMi kaasvastutus kustutada	Arvestatud
4.D "Kiire ja mugava rongiühenduse loomine Euroopaga ja transpordi välisühenduste arendamine (sh niši leidmine põhi-lõuna-ida-lääs koridorides)"- SOMi kaasvastutus kustutada	Arvestatud
5.C "Suurendame teaduse mõjusust ja mitmekesisust, hoides teaduse kõrget taset"- ettepanek lisada kaasvastutajatena kõik ministrid, kuna teaduse mõjususe suurendamisel on roll kõigil	Arvestatud
5.D "Eesti potentsiaali võimendamine võõrsil ning tugevate külgede, identiteedi ja pärandi süsteemne jagamine maailmaga (sh majandusdiplomaatia ja turismi arendamine) ning arengukoostöö võimaluste kasutamine"- SOMi kaasvastutus kustutada	Arvestatud
Välisministeerium	
Kooskõlastatud vaikimisi	
Eesti Toiduainetööstuse Liit	
<p>„Eesti 2035“ strateegiadokument sisaldab palju häid ning õigeid mõtteid ja eesmärgi, mis muudavad elu Eestis paremaks ning panustavad inimarengusse, keskkonna- ning kliimaeesmärkidesse. Kõige hea kõrval tuleb siiski välja tuua seda, et tööstuste ning majandusarengu seisukohast jääb strateegia abstraktseks ja nende valdkondade arenguks vajalikud tegevused pole mõistetavad. Liialt tähtsustatakse arvamusküsitluste tulemusi ning kohta globaalsetes edetabelites.</p> <p>Pole selgust, milliste tegevuste või kuludega jõutakse näiteks materjali ringluse 30% määrani või taastuvenergia 55% osakaaluni aastaks 2035. Kas sellised eesmärgid on tehniliselt ja sotsiaalmajanduslikult üldse ühiskonnale jõukohased?</p>	<p>Võtame teadmiseks. Strateegiadokument paneb paika strateegilised sihid ja vajalikud muutused, tegevuskavas nimetatakse reformid. Konkreetne plaan reformide elluviimiseks on ministeeriumide ülesanne ja reeglina lepikse eraldi kokku lisaks arengukavale ja programmidele vajadusel ka valitsuse tasandil.</p> <p>Õiguseelnõude ettevalmistamisel viiakse läbi ka mõjuanalüüs, mis annab vastuse sotsiaalmajandusliku mõju kohta.</p>

<p>Peamine küsimus peaks olema see, kuidas rohereformi – ulatusliku ühiskondliku ümberkorralduse – käigus hakkab toimuma majanduse areng ja jõutakse rohelise püsiva majanduskasvuni. Töötlev tööstus annab täna kõige suurema panuse nii SKP väärtusloomesse (ca 18%) kui ka tööhõivesse (ca 15%). Eesti 2035 strateegiast aga ei nähtu, kuidas tagada tööstuse konkurentsija ekspordivõime jätkumist või isegi paranemist, veelgi enamselles puudub üldse tööstuspoliitiline osa. Rohepöörde plaanita ning tööstuspoliitika puudumisel jääb aga rohepöördes majanduskasv saamata.</p>	<p>Võtame teadmiseks. Rohereformi elluviimiseks on koostatud rohepöörde tegevusplaan ja koordinatsioon viidud ühe ministri alluvusse.</p>
<p>Tööstused vajavad rohe- ja kliimapöördeks teaduspõhiseid eesmärgi, jõukohast ajakava, õigusselgust ning – kindlust, kohanemismeetmeid ning investeeringute kindlust. Selgust on vaja nii erasektori kohustuste kui valitsussektori vastutuse ning ühiskondliku kokkuleppe osas. Kokkuvõttes leiame vajab „Eesti 2035“ strateogia majanduslik plokk täiendamist, eriti just majandus- ning tööstuspoliitika valdkonnas.</p>	<p>Võtame teadmiseks. Vabariigi Valitsus on võtnud eesmärgiks koostada kliimaseadus, mille raames seatakse konkreetsemad eesmärgid ja viiakse läbi konsultatsioonid erasektoriga ning sotsiaalmajanduslik mõjuanalüüs.</p>
<p>Eesti Keskkonnaühenduste Koda</p>	
<p>Punkt 2B “Tervist toetava elukeskkonna kujundamine” on liiga üldine ning seda on vaja täiendada kliimamuutustega kohanemisega seotud tegevustega, sest rohealade ja kõrghaljastuse osakaalu säilitamine ja suurendamine linnades pakub leevendust äärmuslike ilmaolude tekitatud terviseohtudele (ettevalmistatav EL looduse taastamise määrus sätestab nõuded ka linnaloodusele). Ratta- ja ühistranspordi taristu ning teenuste arendamine toetab inimeste tervist, soodustades aktiivsemat eluviisi ja parandades õhukvaliteeti.</p>	<p>Selgitame. Ruumiga seotud tegevused on kirjeldatud teemalehe "Ruum ja liikuvus" muutuse B ja D all.</p>
<p>3C punktile “Vabatahtliku süsinikuturu riikliku raamistiku väljatöötamine ettevõtete kliimaeesmärkidesse panustamise soodustamiseks” peab lisama täpsustuse “Vabatahtliku süsinikuturu riikliku raamistiku väljatöötamine ettevõtete kliimaeesmärkidesse panustamise soodustamiseks (kuid mitte viisil, mis asendaks ettevõtete tegelikku heite vähendamist vabatahtliku turu ühikutega).”</p>	<p>Selgitame. Vabatahtlik süsinikuturg ei panusta riiklike kliimaeesmärkide saavutamisse, vaid on ettevõtete jaoks täiendav võimalus aidata kaasa kasvuhoonegaaside heite vähendamiseks.</p>

<p>3C punkt "Rohepööret toetava raamistiku kujundamine" on liialt üldsõnaline võrreldes teiste 3C alamtegevustega ega anna infot, millised tegevused realselt plaanis on ning mille alusel saab hiljem hinnata, kas kavandatud tegevused on ellu viidud. Elurikkust ja kliimamuutustega kohanemist on mainitud ainult 4B all seoses ruumiplaneerimisega ja KOVide rohepöördesse panustavate lahenduste kasutuselevõtuga, kuigi need teemad on samuti tähtsad majanduse ja kliima peatükis ning ka keskkonda hoidva elukeskkonna all. Kliimamuutustega kohanemine peaks olema lisaks KOVidele kindlasti ka riikliku tasandi prioriteet ning kajastuma läbivalt pea kõigis punktides. Kaduma on läinud ka keskkonnatasude roll majandusmeetmena, loodushüvede arvestussüsteemi väljatöötamine, ja palju muud. Soovime selgitusi, miks sellised muudatused on tehtud, ning kui neid on plaanis liigutada, siis kuidas need meetmed teistesse punktidesse on kavas konverteerida.</p>	<p>Arvestatud. Tegevuse "Rohepööret toetava raamistiku kujundamine" juurde on lisatud selgitused.</p>
<p>Soovime selgitusi, miks 4B Kvaliteetse ruumi aluspõhimõtete alt on ära võetud olulised loodushoidu ja elurikkust puudutavad punktid:</p> <ul style="list-style-type: none"> ● ökoloogiliselt toimiva ja sidusa rohevõrgustiku arendamine ● looduse pakutavate hüvede väärtustamine ning nende arvestamine ruumi planeerimisel ja kasutamisel ● igaühe loodushoiu põhimõtete juurutamine ● elukeskkonna ressursitõhususe suurendamine ● looduskeskkonna kvaliteedi parandamine ja elurikkuse säilitamine ning suurendamine, sh elupaikade taastamine ja liikide seisundi parandamine ja selleks vajalikud investeeringud <p>Pelgalt "kvaliteetne" ruum pole piisav kriteerium, kvaliteet võib tähendada ehituskvaliteeti ja palju muud, seega peab mõistet täpsustama ning lisama mõistesse elurikkuse ja ökosüsteemi terviklikkuse kvaliteedi kriteeriumid.</p>	<p>Selgitame. Tegevuskavas kirjeldatud reformide üldistustaseme ühtlustamisel olid nimetatud punktid liialt detailsed või pigem kirjeldatud põhimõtetenähtena, kuid üldistamine ei tähenda, et tegevusi ei tehta või põhimõtteid ei järgita.</p>
<p>4D kavandatud tegevused 1 ja 2 on sisuliselt kattuvad (ajakulu vähendavate transpordilahenduste arendamine) – need võiks ühendada ning keskkonna- ja kliimakriisi tõsidust ning Eesti kasvavat autostumist ja transpordi sektori heiteid arvestades peaks peamine kriteerium olema keskkonnasäästlikkus, mitte aja kokkuhoid.</p>	<p>Selgitame. Ajakulu vähendavad tegevused on kirjeldatud Eesti 2035 strateegias vajaliku muutusena (Riigikogu tasandil kokku lepitud) ja on seetõttu ka tegevuskavas välja toodud.</p>

<p>Möödikute sihttasemed tuleb samuti ajakohastada. “Taastuenergia osakaal energia summaarses lõpptarbimises” sihttase on >55%, kuigi 2040 aastaks peaks see olema juba 100%.</p>	<p>Arvestatud. Taastuenergia osakaalu sihttaset suurendatud (uus sihttase aastaks 2035 on suurem kui 65%).</p>
<p>Täiesti puuduv teema: Eesti mets on uues tegevuskava eelnõus täiesti mainimata. Mainida tuleks loodussõbralikke metsamajandamise viiside edendamist (näiteks 4B ruumiplaneerimise all või 3C vastutustundliku ettevõtluse all) ja raiemahu vähendamist (majanduse ja kliima valdkonnas).</p>	<p>Selgitame. Metsamajandamise viisid ja raiemaht on liialt detailsed tegevused ja seatakse paika Metsanduse arengukavaga.</p>
<p>Täiesti puuduv teema: Energiaõhususe kõrval tuleb mainida ka energiapiisavust. Kui energiaõhusust tasakaalustub üha suurenev tarbimine, pole tõhususe suurenemisest abi, tarbimine peab samuti vähenema. Vaja on meetmeid, mis toovad energiatarbimist alla tarbimisahela alguspunktis ning ühtlustavad inimeste ligipääsu heaolu baastaset garanteerivatele teenustele ja toodetele. Energiapiisavus kirjeldab olukorda, kus igal ühiskona liikmel on ligipääs energiateenustele, mida neil vajaduspõhise, mitte “tahtmispõhise”, heaolu garanteerimiseks vaja on sellisel viisil, et energiasüsteemi toimimine ei ületa keskkonna taluvuspiire. Meetmena väljenduks see näiteks teatud majandussektorites tooraine kasutusele ülempiiri kehtestamisena, energiasäästu korral soodushinna pakkumisena või ühiskondliku kokkuleppena tarbijate, müüjate, kinnisvaraarendajate jt osapoolte vahel energiatarbimise vabatahtlikuks piiramiseks.</p>	<p>Selgitame. Teema vajab esmalt põhjalikumalt analüüsi ja arutamist ning seda võiks käsitleda koostatavas energiamajanduse arengukavas.</p>
<p>Eesti Pank</p>	
<p>Aastani 2035 on oodatav majanduskasv oluliselt aeglasem kui möödunud kümnenditel ning valitsusel tuleb strateegias esitatud eesmärgi täita märgatavalt aeglasema iga-aastase maksutulude juurdelaekumise tingimustes. Riigi rahalisi võimalusi piirab ka vajadus taastada varasem eelarvedistsipliin, milleta muutuks intressikoormus kiiresti järjest piiravamaks, jättes muudeks kuludeks vähem vabu vahendeid. Puudujäägi poolt põhjustatud püsiv inflatsioonisurve vähendaks ka majanduse pikaajalist kasvuvõimekust. Sellest tulenevalt peaks iga arengueesmärkide saavutamiseks kulutatav euro olema võimalikult efektiivselt kasutatud. Piiratud rahaliste võimaluste tõttu võiks kaaluda ka erinevatele arengueesmärkidele prioriteetsuse omistamist.</p>	<p>Võtame teadmiseks. Strateegialoome käigus on huvirühmadega kokku lepitud strateegilised suunad ja vajalikud muutused, mis on strateegia kehtivas versioonis kajastatud. Strateegia avamisel vaadatakse üle senised kokkulepped.</p>

<p>Uuendatud tegevuskavas on valdavalt esitatud sihid, mis on jätkuks varasematele arengueesmärkidele ning milleni jõudmise edukus on seni olnud erinev. Näiteks on majandusarengu seisukohalt juba pikema aja vältel riiklikul tasandil tähtsustatud ettevõtluse teadusmahukamaks muutmist ning ettevõtete ja teadusasutuste koostöö parandamist, ent edusammud on jäänud pigem loodetust väiksemaks. Takistuste esile tõstmine ja nende põhjuste analüüsimine selles ja ka teistes valdkondades, kus edasimineku on olnud oodatust aeglasem, rõhutaks eesmärkide järjepidevust, annaks võimaluse parandamist vajavaid kitsaskohti täpsemalt esile tuua ja suunata tähelepanu nende kõrvaldamisele.</p>	<p>Võtame teadmiseks. Vastutavad ministeeriumid teevad iga-aastaselt ettepanekuid strateegia tegevuskavas toodud tegevuste muutmiseks ja uute lisamiseks seniste tulemuste analüüsi põhjal. Arvesse võetakse nii seniseid positiivseid, kui negatiivseid kogemusi ja selle lähenemise tulemused kajastuvad tegevuskavas uute või parandatud tegevustena.</p>
<p>Ootuste juhtimise seisukohalt on oluline, et üleriigilist ja valdkondadeülest mõju omav strateegia sisaldaks kehtiva olukorraga võrreldes kõrgemal seisvaid eesmärgi, mis oleksid üheselt mõistetavad, õiguspärased, üksteisega kooskõlas ja praktikas teostatavad. Mitme mõõdiku puhul on oodatav sihttase praegusega võrdne või juba saavutatust isegi nõrgem. Regulaarselt uuendatavas tegevuskavas võiks neid korrigeerida mõttega, et eduka arengu läbi teinud valdkondades progressiga veelgi kaugemale edasi minna. Näiteks oli Eestis töötajate osalemise määr 2022. aastal 15-74. aastaste inimeste seas 73,3%, millele 2035. aastaks seatud eesmärk 72% jääb juba praegu alla. Nõnda oli ka 2020. aastal püsiva suhtelise vaesuse määr 14,4%, tegevuskava eesmärgiks on jõuda 2035. aastaks alla 15,6%.</p>	<p>Võtame teadmiseks. Seatud sihte korrigeeritakse koostöös ministeeriumidega ning teatud mõõdikute puhul on seda ka tegevusava uuendamisel tehtud. Seni on sihttasemete muutmisel hoitud pigem konservatiivset joont, veendudes eelnevalt, et korrigeerimise aluseks olev trend on püsiva iseloomuga.</p>
<p>Kuna Eesti on avatud riik nii majanduslikus kui ka ühiskondlikus mõttes, siis tuleks kasuks, kui praegused ja eesmärgistatud sihttasemed oleksid kõrvutatud Euroopa Liidu riikide vastavate (keskmiste) näitajatega — see aitaks luua konteksti, millistes valdkondades oleme teistele alles järele võtmas ning millistes juba teenäitajaks.</p>	<p>Võtame teadmiseks. "Eesti 2035" aluspõhimõtete, sihtide ja vajalike muutuste mõõdikud on suuresti võrreldavad rahvusvaheliste andmetega ja huvilistele avalikult kättesaadavad kasutamiseks.</p>

<p>Viimaste aastate muutunud väliskeskkonna tõttu võiks kaaluda, kas võiksime vajada strateegia veelgi põhjalikumalt üle vaatamist. Euroopa Liit on kliimaeesmärke karmistamas ja meid ümbritsev julgeolekukeskkond on väga palju muutunud, mille jälg võiks olla nähtav ka Eesti pikaajalises strateegias</p>	<p>Võtame teadmiseks. Suurte muutuste ajal on mõistlik strateegia põhjalikumalt üle vaadata. Samal ajal strateegia teksti aluseks olnud globaalsed trendid kehtivad suures plaanis ka praegu. Siiski näiteks ELi tasandil lepatakse lähiaastatel kokku riiklikud 2040 kliimaeesmärgid (mis võib kaasa tuua vajaduse kliimaeesmärke ka strateegias uuendada).</p>
--	--